

TRENDS IN THE DYNAMICS AND STRUCTURE OF FOREIGN INVESTMENT IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

TENDINȚE ÎN DINAMICA ȘI STRUCTURA INVESTIȚIILOR STRĂINE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Aliona BALAN, PhD

Email: balan.a@ase.md

Academy of Economic Studies of Moldova,
Republic of Moldova, Chisinau, 61 Banulescu Bodoni,

Phone: (+373 22) 22 41 28

Web site: www.ase.md

Abstract. Foreign investment has become a key driver of the development of any country's economy, but especially for developing countries, emerging economies and countries in transition. They are part of the class of financial flows that do not generate external debt, are considered to be a plus for domestic investments and, at the same time, are correlated with the creation of new jobs, knowledge transfers and improving labor productivity.

The actuality of the topic investigated is determined by the need to amplify the investment process in the Republic of Moldova as a prerequisite for accelerating the economic development of the country, which is impossible to achieve without attracting foreign investment and improving investment policy in the Republic of Moldova. The aim of the research is to analyze trends in the development of foreign investments, of forms of investment in the economy of the Republic of Moldova, as well as the facilities offered to stimulate them.

Keywords: foreign investment, economic growth, investment incentives, attracting foreign investment, priority sectors.

JEL CLASSIFICATION: E2, F6, F21.

Introducere

Investițiile străine reprezintă unul dintre cei mai importanți factori ai dezvoltării, restructurării și modernizării economice și, din această perspectivă constituie o temă de permanentă actualitate și de continua analiză. În acest context, lucrarea de față își propune să cerceteze fenomenul de maximă importanță pe care îl reprezintă investițiile străine, îndeosebi din perspectiva analizei dinamicii acestora în economia națională și stimulentele aplicate pentru susținerea lor.

Investițiile străine au devenit un motor esențial al creșterii economice a oricărei țări, în special pentru țările în curs de dezvoltare, economiile emergente și țările în tranziție. Ele fac parte din clasa fluxurilor financiare ce nu generează datorie externă, sunt considerate a fi un plus al investițiilor autohtone și, totodată, sunt corelate cu crearea de noi locuri de muncă, transferuri de cunoștințe și îmbunătățirea productivității muncii.

Material și metodă

În cadrul cercetării, au fost utilizate metoda de analiză a literaturii din domeniul cercetat, metoda comparativă, abstracția științifică etc. De asemenea, s-a recurs la metoda inductivă, cu ajutorul căreia au fost generalizate fapte concrete, analizate, sintetizate și formulate concluzii asupra problemei cercetate.

Suportul informațional al cercetării îl reprezintă atât publicațiile științifice la nivel național, cât și studiile internaționale, rapoartele elaborate de Banca Națională a Moldovei, datele statistice prezentate de Biroul Național de Statistică, alte resurse informaționale accesibile în Internet.

Rezultate și discuții

Investițiile străine au înregistrat la 31.12.2019 un stoc în valoare de 10400,5 mil. USD, în creștere cu 658,3 mil. USD (+6,8 la sută) comparativ cu finele anului 2018. Această creștere a avut loc ca urmare a fluxului pozitiv înregistrat în balanța de plăți (694,37 mil. USD), a modificărilor de preț (83,54 mil. USD) și s-a diminuat ca rezultat al fluctuației ratelor de schimb ale valutei originale față de dolarul SUA (-51,25 mil. USD) și al altor schimbări (-68,40 mil. USD).

Sporul investițiilor străine din Republica Moldova în anul 2019 a fost o parte a unui proces general de creștere neuniformă, care durează din anul 2014 de la nivel de 8248,4 mil. USD.

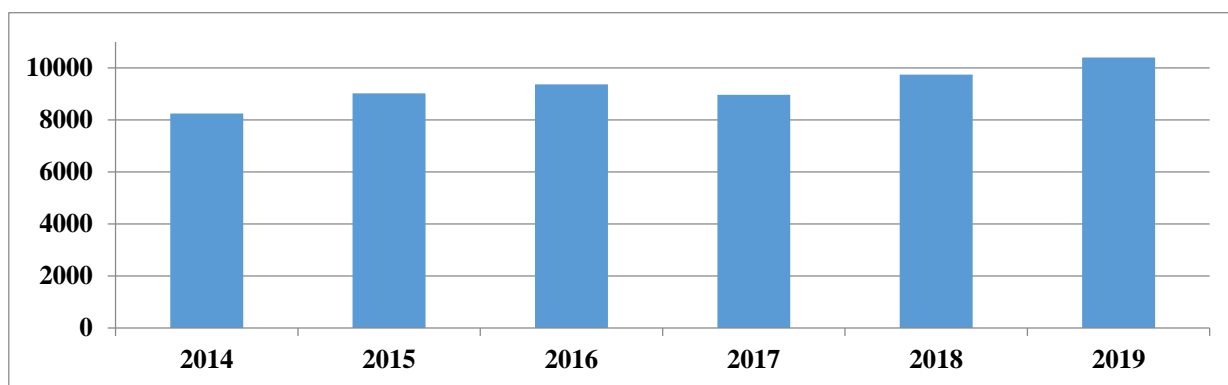

Fig. 1. Dinamica volumul investițiilor străine în Republica Moldova (mil. USD)

Sursa: Elaborat de autor în baza sursei [5]

În totalul investițiilor străine au predominat alte investiții cu o pondere de 53,2 la sută (în creștere cu 0,1 p. p. comparativ cu sfârșitul anului 2018). Ele au constituit 5533,98 mil. USD în anul 2019, cu o creștere de 6,26 mil. USD față de anul 2018. Ponderea investițiilor directe a constituit 46,5% (în creștere cu 6,5 p. p.), având nivelul de 4836,36 mil. USD în anul 2019, sporind cu 675,07 mil. USD față de anul 2018. Investițiile de portofoliu cu derivatele financiare au avut o pondere de 0,3 la sută cu un volum de 30.2 mil. USD.

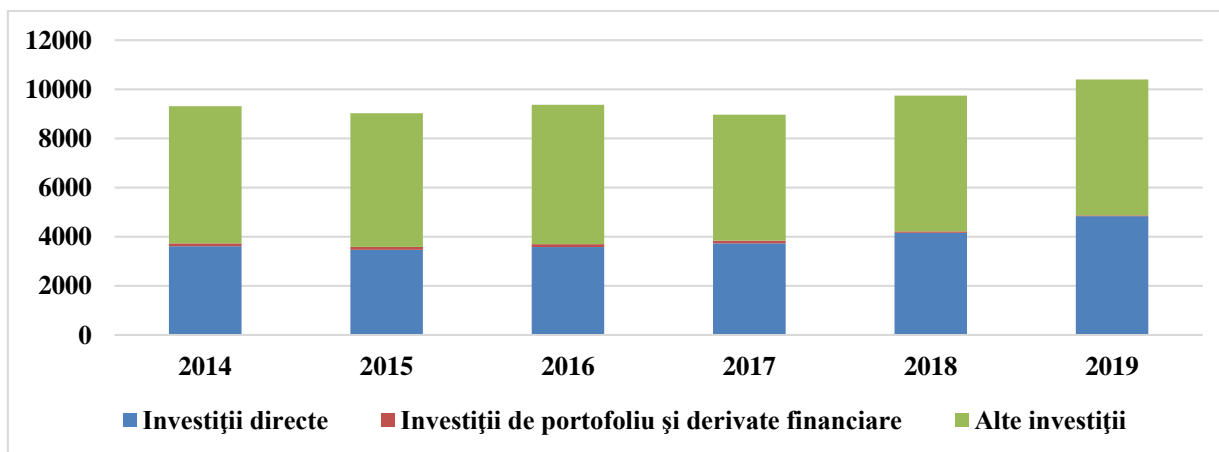

Fig. 2. Structura investițiilor străine în Republica Moldova (milioane Dolari SUA)

Sursa: Elaborat de autor în baza sursei [5]

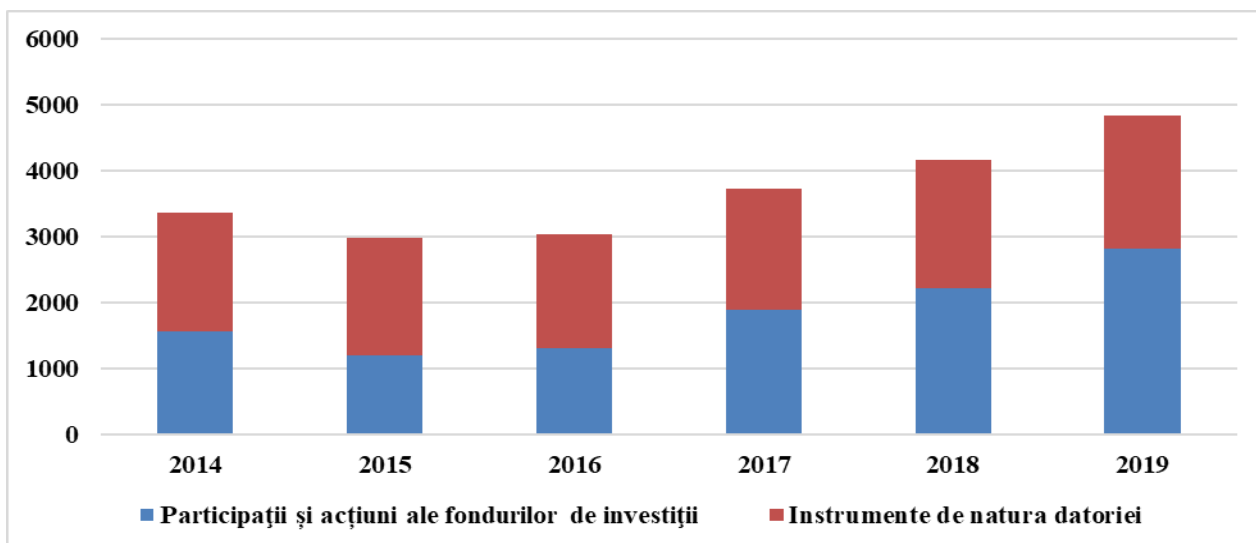

Fig. 3. Structura investițiilor directe pe componente de bază (mil. USD)

Sursa: Elaborat de autor în baza sursei [5]

Componența instrumentelor de natura datoriei este mixtă: 1 245,51 mil. USD reprezintă stocul împrumuturilor contractate de la investitorii străini direcți, 189,98 mil. USD sunt angajamente sub formă de credite comerciale față de investitorii străini direcți și 576,07 mil. USD sunt alte datorii față de investitorii străini direcți.

Distribuția geografică a investițiilor directe sub formă de participații și acțiuni acumulate este prezentată în figura 4.

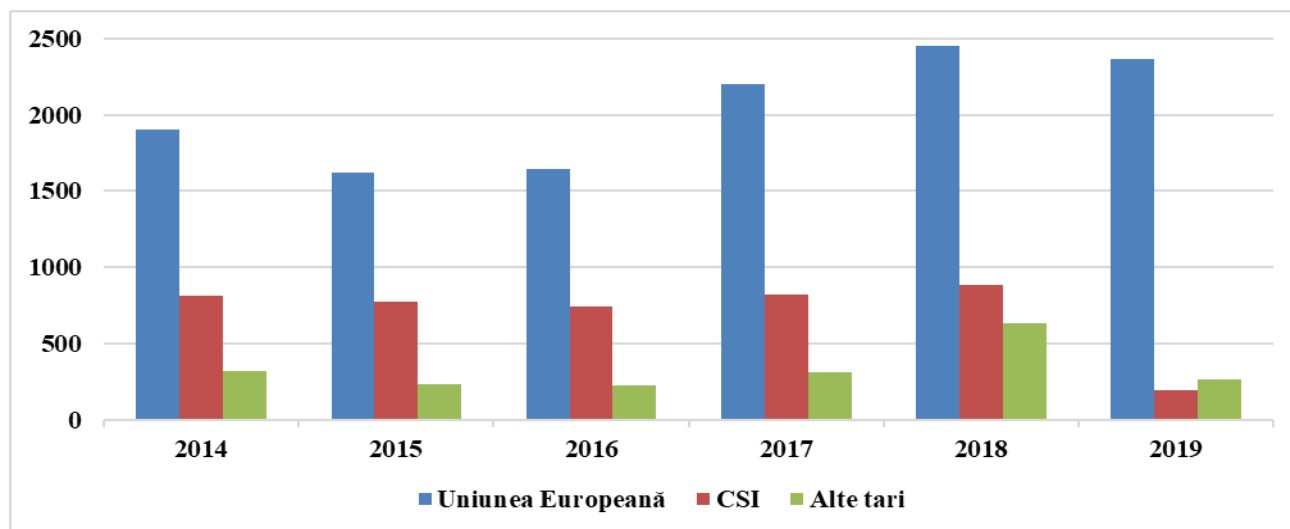

Fig. 4. Repartizarea geografică a investițiilor directe sub formă de participații și acțiuni acumulate (mil. USD)

Sursa: Elaborat de autor în baza sursei [5]

Volumul total al investițiilor directe sub formă de participații și acțiuni acumulate, investitorilor din țările UE în anul 2019 a constituit 2368,7 mil. USD, reducând-se față de anul 2018 cu 83,7 mil. USD. Lor le-a revenit ponderea majoritară de 85,4 la sută.

Investitorii din țările CSI au deținut o pondere de 10,2 la sută din totalul capitalului propriu acumulat. Volumul investițiilor respective în anul 2019 a fost de 191,3 mil. USD, care s-a diminuat față de anul 2018 cu 692,9 mil USD.

Cei proveniți din alte țări au deținut în anul 2019 investiții în proporție de 4,4 la sută cu un volum de 264,7 mil. USD, cu reducere de 365,7 mil. USD față de anul 2018.

În anul 2019 cele mai importante țări în atragerea investițiilor străine directe au fost: Rusia (22,7%), Olanda (14,0%), Cipru (8,4%), România (7,5%), Franța (7,4%), Spania (7,2%), Germania (6,0%), Italia (5,1%), Marea Britanie (3,9%), Liechtenstein (1,5%), S.U.A. (1,9%), Turcia (1,3%), Ucraina (1,1%), Alte țări (9,7%), Austria (2,4%).

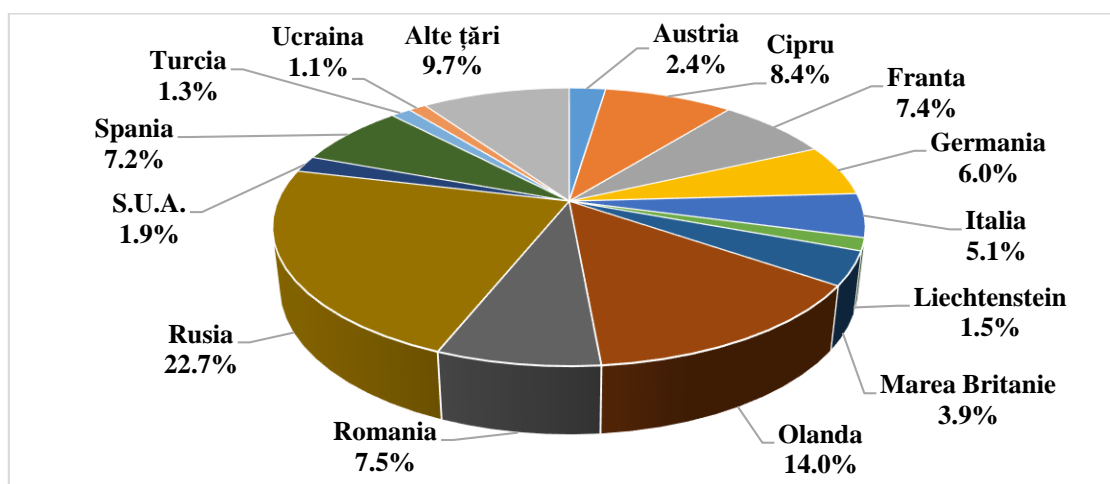

Fig. 5. Repartizarea investițiilor străine directe pe țările de proveniență

Sursa: Elaborat de autor în baza sursei [5]

Repartizarea investițiilor directe în capital propriu acumulat pe activități economice este demonstrată în Tabelul 1. Principalele domeniile de alocare a investițiilor străine directe au fost: activitățile financiare, care în anul 2019 au avut ponderea (25,8%), industria prelucrătoare (21,7%), comerțul cu ridicata și amănuntul (20,6%).

Tabelul 1. Distribuția investițiilor directe în capital propriu acumulat pe activități economice (%)

	2016	2017	2018	2019
Activități financiare	29,9	24,7	25,2	25,8
Industria prelucrătoare	28,7	25,7	23,6	21,7
Comerț cu ridicata și cu amănuntul	14,4	16,9	16,1	20,6
Informații și comunicații	11,0	9,0	8,7	8,0
Transporturi și depozitare	2,6	2,5	5,4	5,5
Tranzacții imobiliare	2,4	2,7	6,3	5,0
Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat	9,7	13,7	9,9	8,5
Alte activități	1,3	4,8	4,8	4,9
Total	100,0	100,0	100,0	100,0

Sursa: Elaborat de autor în baza sursei [5]

Zonele economice libere au avut un impact semnificativ în atragerea investițiilor în Republica Moldova, volumul lor fiind prezentat în figura 6.

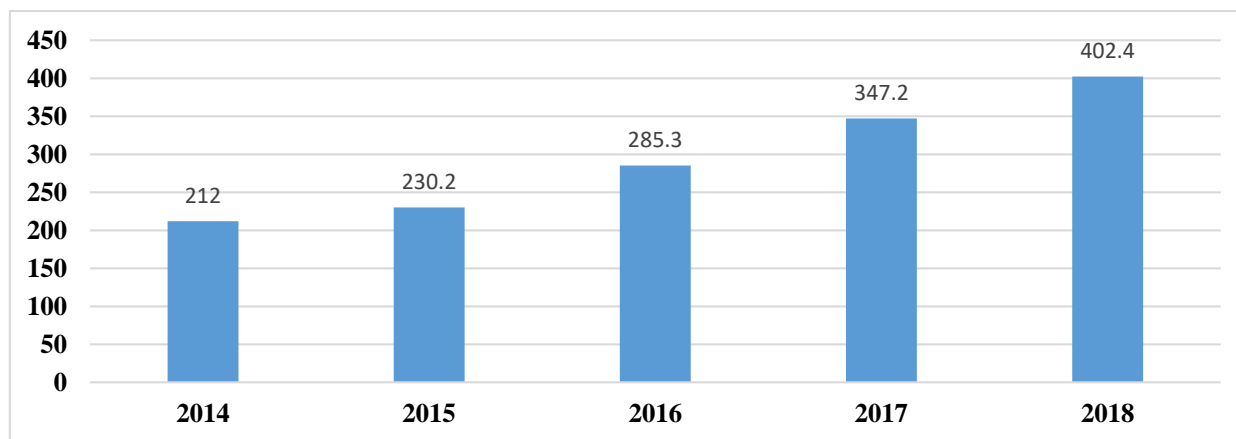

Fig. 6. Dinamica stocului investițiilor în zonele economice libere (milioane USD)

Sursa: Elaborat de autor în baza surselor [2], [4]

În anul 2018, investițiile în zonele economice libere din Republica Moldova au constituit 55,2 mil. USD comparativ cu 64,5 mil. USD în anul precedent. Volumul total al investițiilor a crescut cu 15,4% și a depășit 402,4 mil. USD. Cel mai mare volum de investiții a fost atras în ZEL „Bălți” – 185,4 mil. USD și ZEL „Ungheni-Business” – 77,9 mil. USD. În medie, fiecare rezident al ZEL a investit în dezvoltare 247,3 mii USD.

Potrivit Ministerului Economiei și Infrastructurii, la sfârșitul anului 2018, volumul investițiilor în zonele economice libere ale Republicii Moldova pentru întreaga perioadă a activității lor a constituit 402,4 milioane dolari.

În Republica Moldova se oferă diverse *stimulente pentru susținerea investițiilor*. Astfel, anumite stimulente investiționale se aplică la nivel de sectoare economice, cum ar fi cel al tehnologiei informației și comunicațiilor și al agriculturii.

Companiile din sectorul tehnologiei informației și comunicațiilor beneficiază de facilități privind costurile forței de muncă – impozitul pe venit al persoanelor fizice și contribuțiile la asigurările sociale deduse din salariul lucrătorilor din industria tehnologiei informației și comunicațiilor sunt calculate din venitul plafonat la 2 salarii medii prognozate pe economie.

În sectorul agricol, gama de stimulente este puțin mai largă. Astfel, fondul de subvenționare a producătorilor agricoli susține fermierii în contractarea creditelor bancare, asigurările în agricultură, investițiile în tehnologiile și echipamentul agricol, inovațiile tehnologice din sector etc. Suplimentar, în cazul producătorilor agricoli se aplică o serie de stimulente fiscale: scutirea de TVA pentru serviciile cooperativelor agricole de prestări servicii livrate membrilor acestei cooperative, cu condiția ca cel puțin 75% din valoarea totală a livrărilor cooperativei să corespundă anumitor criterii; gospodăriile țărănești (de fermier) sunt impozitate doar cu 7% din profitul impozabil în comparație cu cota de 12% din profitul impozabil aplicată persoanelor juridice; angajatorii achită o cotă preferențială de asigurări sociale de stat de 16% comparativ cu 18% în cazul cotei standard.

Alte stimulente pentru investiții sunt aplicate orizontal tuturor sectoarelor. În particular, cheltuielile ce țin de transportarea angajaților, hrana și studiile de formare profesională sunt deductibile din punctul de vedere al impozitului pe venit. Adicional, importul sau procurările de echipament incluse în capitalul social al firmei este scutit de TVA, iar pentru investiții capitale este prevăzută restituirea TVA. Stimulente speciale sunt prevăzute și pentru întreprinderile mici și mijlocii sub forma taxei reduse de impozitare de 3% din venitul operațional. La fel, agenții economici pot solicita Guvernului extinderea termenului de plată a TVA și a taxelor vamale pentru perioada ciclului

de producere, dar nu mai mult de 180 de zile, la materia primă, accesorii, ambalajul primar și la părți componente importate, utilizate la producerea bunurilor destinate exportului.

Zonele economice libere au un rol important în atragerea investițiilor, activitatea lor fiind reglementată de **Legea Republicii Moldova** Nr. 440 din 27.07.2001 cu privire la zonele economice libere [9].

ZEL sunt părți ale teritoriului vamal al Republicii Moldova, separate din punct de vedere economic, strict delimitate pe tot perimetrul lor, în care pentru investitorii autohtoni și străini sunt permise, în regim preferențial, genuri ale activității de întreprinzător, în condițiile legii.

Zonele libere au fost create pe termene între 25 și 30 de ani în scopul accelerării dezvoltării social-economice a anumitor teritorii și a țării în ansamblu prin:

- a) atragerea investițiilor autohtone și străine;
- b) implementarea tehnicii și tehnologiilor moderne;
- c) dezvoltarea producției orientate spre export;
- d) aplicarea experienței avansate din domeniul producției și a managementului;
- e) crearea locurilor de muncă.

Pe teritoriul zonelor economice libere acționează:

- a) acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte;
- b) legislația Republicii Moldova;
- c) actele normative ale Guvernului;
- d) actele normative ale Administrației zonei libere, adoptate în limitele competenței sale, care nu contravin prezentei legi.

În zona liberă pot fi desfășurate următoarele genuri de activitate:

a) producția industrială a mărfurilor de export, cu excepția alcoolului etilic (alcoolului etilic rafinat, alcoolului etilic cu tăria mai mare de 80% vol, alcoolului etilic cu tăria mai mică de 80% vol, alcoolului tehnic, alcoolului denaturat, distilatelor de vin crude și învechite, altor derivați din alcool etilic) și a producției alcoolice;

b) sortarea, ambalarea, marcarea și alte asemenea operațiuni cu mărfurile tranzitate prin teritoriul vamal al Republicii Moldova;

b1) activitate comercială externă;

b2) activitate de transport;

c) genuri auxiliare de activitate, cum ar fi serviciile comunale, de depozitare, de construcții, de alimentație publică etc., necesare desfășurării activităților indicate mai sus.

Zonelor economice libere, în scopul realizării obiectivelor asumate, li se acordă regimuri preferențiale de stimulare a activității de întreprinzător precum și un șir de alte beneficii, cum ar fi:

- *Investițiile pe teritoriul zonelor libere beneficiază de protecția juridică a statului.*

Bunurile din zonele libere nu pot fi expropriate, naționalizate, rechiziționate și confiscate, decât doar prin hotărâre judecătorească.

După achitarea impozitelor, taxelor și altor plăți prevăzute de legislație, investitorilor străini li se garantează dreptul de a transfera peste frontiera Republicii Moldova sumele în valută străină, obținute de ei în calitate de profit (dividende), cele rezultate din vânzarea integrală sau parțială a bunurilor ce le aparțin ori a pachetului de acțiuni (a cotei-părți) al întreprinderii-rezident, precum și din lichidarea sau reorganizarea întreprinderii în modul stabilit prin legi.

- *Regim fiscal special:*

– scutire de 50% din cota impozitului stabilită în RM pentru venitul obținut din exportul mărfurilor (serviciilor) originare din zona economică liberă în afara teritoriului RM;

- scutire de 25% din cota impozitului stabilită în RM pentru venitul obținut din alte activități decât exportul de mărfuri (servicii);
- scutire totală timp de 3 ani de plata impozitului pe venitul obținut din exportul mărfurilor (serviciilor) originare din zona economică liberă în afara teritoriului RM, drept rezultat al investiției în zona liberă a cel puțin un milion USD;
- scutire totală timp de 5 ani de plata impozitului pe venitul obținut din exportul mărfurilor (serviciilor) originare din zona economică liberă în afara teritoriului RM, drept rezultat al investiției în zona liberă a cel puțin cinci milioane USD;
- TVA nu se aplică mărfurilor (serviciilor) livrate în interiorul zonelor libere;
- cota zero a TVA pentru:
 - (1) mărfurile (serviciile) livrate în zona liberă din afara Republicii Moldova;
 - (2) mărfurile (serviciile) livrate din zona liberă în afara Republicii Moldova;
 - (3) mărfurile (serviciile) livrate în zona liberă din restul teritoriului Republicii Moldova;
 - (4) mărfurile (serviciile) livrate de către rezidenții diferitor zone libere din Republic Moldova unul altuia;
- scutire de plata accizelor pentru:
 - (1) mărfurile introduse în zona liberă din afara Republicii Moldova;
 - (2) din alte zone libere;
 - (3) din restul teritoriului Republicii Moldova;
 - (4) mărfurile originare din această zonă și exportate în afara Republicii Moldova;
- nu sunt supuse accizelor:
 - (1) livrările de mărfuri efectuate în interiorul zonei libere;
 - (2) livrările de mărfuri dintr-o zonă liberă în alta.

Rezident al zonei libere, poate fi orice persoană fizică sau juridică înregistrată conform legii în calitate de subiect al activității de întreprinzător în Republica Moldova.

În Republica Moldova activează următoarele zone economice libere [3]:

- Zona economică liberă Expo-Business-Chisinau;
- Zona economică liberă Ungheni-Business;
- Zona economică liberă Otaci-Business;
- Zona economică liberă Taraclia;
- Zona economică liberă Tvardita;
- Zona economică liberă Valkaneș;
- Zona economică liberă Bălți.

Un alt element al infrastructurii activității investiționale este constituit de *parcurile industriale*, activitatea cărora se referă la Legea cu privire la parcurile industriale [10].

Parcul industrial este un teritoriu delimitat ce dispune de infrastructură tehnică și de producție, în care se desfășoară activități economice, preponderent producție industrială, prestare de servicii, valorificare a cercetărilor științifice și/sau dezvoltare tehnologică într-un regim de facilități specifice în vederea valorificării potențialului uman și material al unei regiuni [6].

Printre oportunitățile pe care le oferă parcurile industriale pentru investitori se notează:

- Reducerea cheltuielilor și perioadei de timp necesare pentru lansarea activității de producție;
- Procurarea terenurilor aferente construcțiilor la prețul normativ;

- Suport tehnic, juridic și consultativ în procesul de obținere a autorizațiilor, avizelor, coordonărilor și a altor acte permissive;
- Suport financiar pentru crearea infrastructurii tehnice și de producție;
- Reducerea riscurilor legate de activitatea economică.

Pentru reprezentarea tabloului activității investiționale în Republica Moldova poate fi examinată dinamica investițiilor în active imobilizate, figura 7.

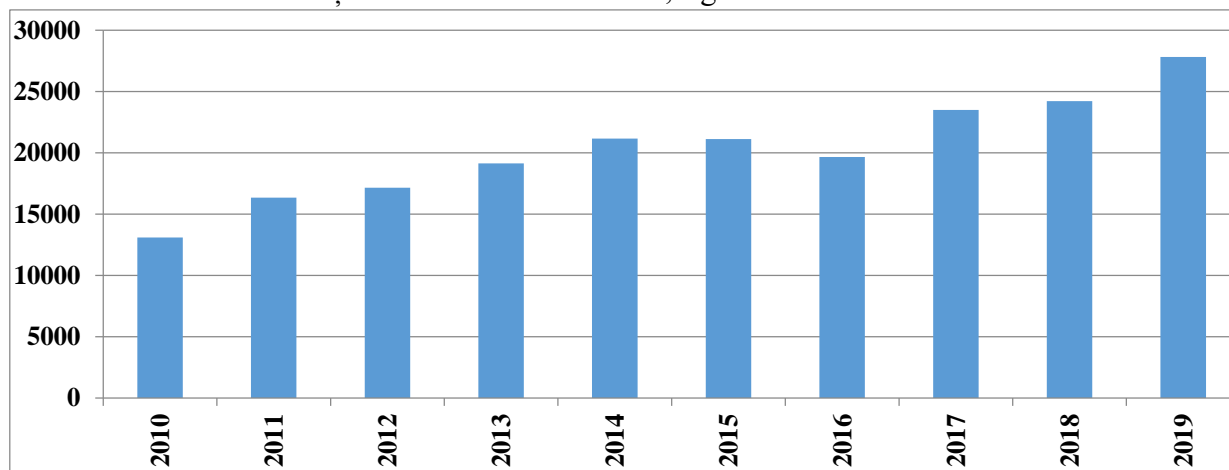

Fig. 7. *Dinamica volumului anual al investițiilor în active imobilizate*

Sursa: *Elaborat de autor în baza sursei [1]*

Perioada din anii 2016-2019 a fost influențată de consecințele crizei financiare, care au contribuit la reducerea investițiilor în active pe termen lung în anul 2016 până la nivelul 19664,1 mil. lei, după care a urmat o creștere până la 27816,6 mil. lei în anul 2019.

În anul 2016 r. Guvernul Republicii Moldova a aprobat Strategia națională de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2016-2020 [8]. Această Strategie susține îndeplinirea angajamentelor asumate de către Guvern în cadrul Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană, care pune accentul pe îmbunătățirea esențială a climatului investițional și pe sporirea competitivității țării pe piețele externe. De asemenea, prin aceasta se ținte reducerea decalajului competitiv al țării, la stimularea potențialului productiv și la modificarea structurii economiei prin reducerea rolului sectoarelor și tehnologiilor neproductive, contribuind astfel la atingerea obiectivelor de dezvoltare stabilite de Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2020”, aprobată prin Legea nr.166 din 11 iulie 2012.

Un aspect important al Strategiei este faptul că aceasta vizează sectoarele cele mai promițătoare din punctul de vedere al potențialului de atragere a investițiilor străine directe, de creare a locurilor de muncă și de generare a exporturilor pentru următorii 4-5 ani. Aceste sectoare au fost identificate, în mare parte, prin analiza tendințelor recente ale investițiilor străine directe în Europa Centrală și de Est, inclusiv cele ale Republicii Moldova, prin evaluarea capacităților de absorbție a acestora, a nevoilor stringente și a constrângerilor interne ale Republicii Moldova în raport cu oportunitățile oferite de investițiile străine directe care există la nivel regional, precum și prin identificarea clară a avantajelor competitive ale țării (în special cu ajutorul indicelui avantajului competitiv relevant). Astfel că au fost identificate 7 sectoare prioritare pentru politicile orientate spre atragerea investițiilor și promovarea exporturilor:

1. Informații și comunicații;
2. Fabricarea de mașini și echipamente;
3. Activități de servicii administrative și activități de servicii suport;

4. Fabricarea de utilaje și piese;
5. Fabricarea produselor textile, fabricarea articolelor de îmbrăcăminte și fabricarea încălțăminte;
6. Echipamente electrice;
7. Industria alimentară și agricultura.

În opinia noastră, în Republica Moldova a fost creat un cadru legal favorabil pentru atragerea investițiilor străine. La fel, sunt prevăzute diferite modalități pentru favorizarea lor.

Concluzii

Dinamica atragerii investițiilor străine în Republica Moldova este una pozitivă, volumul investițiilor străine fiind în creștere continuă. Astfel, există premise importante pentru continuarea acestei tendințe.

Considerăm că în scopul eficientizării politicii investiționale a țării este necesar de a efectua modificări în următoarele direcții strategice:

- perfecționarea cadrului de politici în atragerea investițiilor, în sensul continuării încurajării investițiilor în ramurile prioritare ale țării.

- continuarea atragerii investitorilor în sectoarele strategice. În acest context, poate fi binevenită elaborarea unei strategii noi drept continuare a Programului de dezvoltare strategică pentru 2018-2020, iar în cadrul implementării sale, crearea de clustere și alte proiecte-pilot pentru dezvoltarea sectorului industrial.

- întreprinderea unor măsuri eficiente pentru combaterea economiei tenebre, ca sursă a concurenței neloiale, fraudelor fiscale, contrabandei, problemelor de spălare a banilor și a problemelor de altă natură.

- combaterea corupției în toate manifestările – de la cea politică până la cea uzuală.
- eficientizarea reformei justiției pentru asigurarea reală a drepturilor investitorilor.

Prin urmare, pentru a beneficia de investiții străine, este necesară soluționarea problemelor ce țin de stimularea investițiilor și crearea unui climat investițional favorabil, care implică stabilitate economică și legislativă, o politică fiscală adecvată, ajustarea capitalului uman, o infrastructură de afaceri dezvoltată etc.

BIBLIOGRAFIE

- [4] Biroul Național de Statistică. [Disponibil: http://www.statistica.md](http://www.statistica.md)
- [5] CHIVRIGA, Viorel. *Atragerea investițiilor străine directe în Republica Moldova: analiza impedimentelor*. Disponibil: http://old.ape.md/public/publications/2205156_md_viorel_chivrig.pdf
- [6] FURTUNA, Viorel. *Zonele economice libere din Republica Moldova și beneficiile oferite de acestea*. Disponibil: <http://furtuna.pro/zonele-economice-libere-din-republica-moldova-si-beneficiile-oferite-de-acestea/>
- [7] IVAN, Camelia-Elena. *Investiții străine directe în economia Republicii Moldova*. Disponibil: https://revista.isfin.ro/wp-content/uploads/2018/11/6.5_Camelia-Ivan_RO.pdf
- [8] Poziția investițională internațională. Disponibil: <https://www.bnm.md>
- [9] Parcuri industriale. Disponibil: <https://mei.gov.md/ro/content/parcuri-industriale>
- [10] Rapoartele anuale privind activitatea CNPF și funcționarea pieței financiare nebancale pentru anii 2014-2018. Disponibil: <http://www.cnpf.md>
- [11] Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Strategiei naționale de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2016-2020 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia: nr. 511 din 25.04.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2016. nr. 114-122)
- [12] **Legea Republicii Moldova** cu privire la zonele economice libere: nr. 440 din 27.07.2001. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2001. nr. 108-109
- [13] **Legea Republicii Moldova** cu privire la parcurile industriale: nr. 182 din 15.07.2010. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2010. nr. 155-158